

Voorwoord

De toenemende digitalisering brengt ingrijpende veranderingen met zich mee, in allerlei sectoren. Nieuwe mogelijkheden voor communicatie, monitoring en analyse roepen vragen op. Wat is de positie van de mens in deze omgeving, hoe staat het met data, met privacy, wat doen algoritmes en wat willen gebruikers eigenlijk? Begeleidingsethiek is ethiek die zich specifiek met dit soort vragen bezighoudt. Hij is gebaseerd op techniekfilosofie, die uitgaat van eeuwenoude verwevenheid tussen mens en technologie.

De Aanpak Begeleidingsethiek is een concrete aanpak waarin betrokkenen met elkaar in dialoog gaan over de effecten van de nieuwe technologie én de waarden die daarbij in het geding komen. Dat zijn vaak waarden gelieerd aan autonomie van de gebruiker, efficiëntie van het proces, transparantie van het algoritme, privacy, et cetera.

Tijdens de sessie komen verschillende stakeholders als gebruikers, ontwikkelaars, beleidsvormers en beslissers met elkaar in gesprek. Na de dialoog hebben de deelnemers ethische handelingsopties gegenereerd, waarvan verschillende vaak direct opgepakt kunnen worden. Er is gezamenlijk gekeken welke waarden we in het digitale domein belangrijk vinden en hoe we die willen verankeren en borgen in digitale processen en handelingen. Dit alles om ook bij verdere digitalisering op het vertrouwen van de samenleving en de participanten kunnen blijven rekenen. Dit is niet in één stap te realiseren het is een continu proces waarin deze workshop een schakel is.

Workshop aanpak begeleidingsethiek

Initiatiefnemers: Matthijs Klok

Moderatoren: Aldert de Jongste (ECP), Petra Gooskens (M&I/Partners)

Op 14 juni 2022 organiseerde 's Heeren Loo op initiatief van Matthijs Klok een sessie begeleidingsethiek over het initiatief "app signaLEREN". Aan de workshop namen 10 deelnemers (zie bijlage voor specificatie) deel onder leiding van Aldert de Jongste (ECP) en Petra Gooskens (M&I/Partners).

De doelstelling is tweeledig:

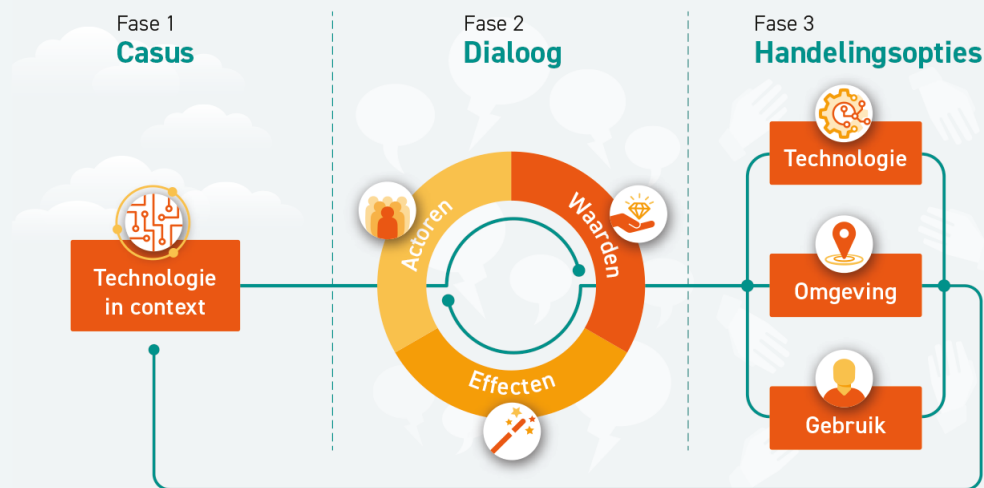
- ▷ Leren tijdens de workshop
- Welke effecten, waarden en actoren worden genoemd
- Welke handelingsopties zijn er om de toepassing te verbeteren
- ▷ Leren over de Aanpak Begeleidingsethiek
- Hoe kan de organisatie deze methodiek gebruiken rondom ethische kwesties en technologie-implementaties

Het verslag bevat de volgende elementen:

- ▷ Toelichting op de Aanpak Begeleidingsethiek
- ▷ Weerslag van de workshop

Aanpak begeleidingsethiek

De aanpak bevat de volgende fasen:

Fase 0 Introductie

Introductie over de doelstelling en een toelichting op het model en het gedachtengoed

Fase 1 Toelichting

Hoe ziet de technologie eruit en in welke context wordt deze toegepast

Fase 2 Dialoog

- ▷ Een korte ronde waarin de deelnemers aan de workshop de betrokken actoren benoemen
- ▷ Brainwrite waar deelnemers mogelijke effecten benoemen en bespreken
- ▷ Benoemen van waarden die een rol spelen bij die effecten

Fase 3 Handelingsopties

In subgroepjes gaan de deelnemers op zoek naar handelingsopties vanuit de technologie, de omgeving en het individu.

Fase 1

Technologie en context

Uitleg over de casus “app SignaLEREN” binnen ’s Heeren Loo.

De casus betreft de invoer van de ‘signaLEREN’ app ([App signaLEREN \(koraal.nl\)](#)) binnen ’s Heeren Loo. SignaLEREN is een app welke kan worden ingezet om cliënten met een verstandelijke handicap meer autonomie te geven in omgang met stress. Er kan een stressniveau worden bepaald en op basis daarvan wordt een interventie geadviseerd welke ook kan worden geëvalueerd. De app bevat een lerend algoritme. Als een interventie beter helpt komt deze ook vaker voor als advies.

De app is in ’s Heeren Loo al ingezet als een kleine pilot, waarbij enkele cliënten en zorgverleners met de app hebben gewerkt. Zowel de cliënten als de begeleiders en behandelaren zien veel voordelen en willen de app graag verder in de organisatie implementeren.

Fase 2

Dialogo

In deze tweede fase gaan de deelnemers in gesprek over wie er betrokken zijn bij de inzet en het gebruik van SignalEREN. Ook buigen zij zich over de positieve en negatieve effecten van deze inzet, en benoemen zij belangrijke waarden waar rekening mee gehouden moet worden bij de inzet van een dergelijke toepassing.

Actoren:

Bij de actoren is de vraag wie er betrokken is of geraakt wordt door de case. De deelnemers aan tafel vertegenwoordigen al een deel van die actoren. Ze noemen de volgende betrokkenen:

- Cliënten
- Verwanten
- Begeleiders incl. dagbesteding
- Behandelaar
- Buurtbewoner en informeel netwerk
- ICT van organisatie
- Ontwikkelaar
- Kwaliteitsmedewerker
- Manager
- Juridische afdeling/privacy
- Leerlandschap
- Regiegroep LVB
- Projectenbureau
- Communicatie
- School
- Zorgverzekeraar/gemeente (financiering)
- Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN)

De vraag aan de deelnemers was om in het vervolg van de sessie ook te proberen vanuit deze perspectieven hun inbreng te geven.

Effecten:

De vraag is hier welke positieve en negatieve effecten de invoering en het gebruik van SignaLEREN hebben.

Positieve effecten

- Zelfregie
- Veiligheid voor patiënt om gevoel te benoemen
- Bewustwording eigen ontwikkeling
- Uitnodigend voor jongeren (digitaal en eenvoudig)
- Efficiënt (lasten verlangend voor medewerkers)
- Up-to-date stressplan
- Zicht op patronen
- Meetbaar en controleerbaar
- Mooier werk
- Inzicht in stressniveau client
- Meer gegevens over stressverloop

Negatieve effecten

- Behandelaar heeft meer inzicht (impact op privacy van client)
- Schijnregie
- Hoge voorinvestering voor invullen back log
- Meer registratielast
- Technisch losse applicatie (niet gekoppeld)
- Extra opleiding nodig
- Niet voor alle cliënten te gebruiken
- Mogelijk verlies gespreksvaardigheden
- Minder maatwerk bij interventie
- Eenzaamheid: app vervang normale contacten
- Meer focus op stress
- Afhankelijkheid van werking app
- Begeleider minder zicht op stress en interventie
- Extra opslag gegevens

Waarden:

De relevante waarden zijn door de facilitators geïnventariseerd terwijl de deelnemers bezig waren met het benoemen van effecten. Achter veel effecten gaan waarden schuil. Die lijst is gedeeld met de deelnemers en door hen besproken en aangevuld. Dat leverde de volgende lijst met waarden op. Dikgedrukt zijn de waardes die door de deelnemers als meest belangrijk zijn geprioriteerd:

Waarden	
Autonomie	Betrouwbaarheid
Efficiëntie	Betrokkenheid
Kwaliteit van zorg	Privacy
Plezier	

Fase 3

Handelingsopties

In het proces van het opstellen van de handelingsopties zijn de waarden uit de vorige fase meegenomen. De deelnemers kregen een uitleg over de verschillende categorieën binnen de handelingsopties. Het kan bijvoorbeeld gaan over het ontwerp van de technologie, het aanpassen van de omgeving waarbinnen de toepassing functioneert en het gedrag van mensen. De deelnemers worden in drie werkgroepen verdeeld en gaan ieder aan de slag met een van deze drie gespreksonderwerpen. Dat leidt tot handelingsopties per categorie.

Technologie:

- Als client zelf instellingen kunnen beheren en settings kunnen aanpassen
- Client moet zelf data kunnen verwijderen
- Koppeling met ECD + incl. mogelijkheid voor analyses en instellingen voor signaleren van zorgverlener
- Beloningsysteem inrichten. B.v. like na invullen.
- Extra functionaliteiten om netwerk te betrekken (b.v. meerdere accounts of belfuntie)
- Functionaliteiten op alle devices beschikbaar
- App dient gebruiksvriendelijk en toegankelijk te blijven

Omgeving:

- Draagvlak creëren door:
 - Impact op begeleiding goed laten aan de organisatie en nieuwe gebruikers
 - Het delen van positieve ervaringen
 - Het alert zijn op naamgeving en terminologie, frame de tool in een sympathieke manier, focus op gezondheid i.p.v. stress
- Faciliteer de apparatuur waarop het gebruikt kan worden, niet iedereen heeft een mobiel
- Integreer het gebruik van de app in het werkproces
- face-to-face contact behouden
- App als organisatie zelf in beheer nemen om regie op data en doorontwikkeling te hebben.
- Organiseer 24- uurs ondersteuning, ten behoeve van de betrouwbaarheid
- Cliënt kan zelf 'stress' gesprek inplannen bij begeleider
- Client kan zelf ICT-hulp inschakelen en helpfunctie
- Van tevoren afspraken maken over wie inzage heeft

Mens:

- Periodiek uitwisselen van ervaringen tussen gebruikers, denk aan intervisie
- Ervaringsdeskundige uit clientdeelnemers inzetten bij verdere uitrol en verbetering
- Training over stress aan cliënten, deze bestaat al voor begeleiders
- Begeleider zelf app laten invullen om te leren hoe het werkt
- Training stress en knoppentraining incl. handleiding
- SignaLEREN coaches voor cliënt en zorgverlener
- Instructies voor client over gebruik applicatie
- Zorg voor ruimte bij cliënt om app op eigen tempo in te zetten

Terugblik en afronding

Aan het einde van de workshop wordt teruggekeken en besproken wat de Aanpak Begeleidingsethiek concreet heeft opgeleverd. De deelnemers geven aan dat het veel nieuwe inzichten oplevert en dat er in korte tijd veel wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt de brede groep van deelnemers als meerwaarde ervaren. De combinatie van een duidelijke casus, enthousiaste deelnemers, en een aanpak die zorgt voor duidelijke uitkomsten in een korte tijd was dus een succes.

De deelnemers

Naam	Functie/rol
Fabian van Loon	Informatiemanager
Wijnand van Veenhuisen	Leerspecialist
Rosalien Wensink	PMT Therapeut
Michael Romelingh	PB-er
Jeroen Petiet	PB-er
Natasha Bovee	Manager zorg
Barbara Leenders	Begeleider
Martijn Schep	Projectmedewerker/deskundige
Andrea Nijhuis	Adviseur Vilans
Matthijs Klok	Projectleider Innovatie/sponsor

Moderatoren:

Aldert de Jongste (ECP), Petra Gooskens (M&I/Partners)

Onderzoekers:

Nienke Siebelink (academy het dorp), Kirstin van Dam (academy het dorp)

Platform
**Begeleidings
ethiek**

ECP
Platform voor de
InformatieSamenleving

Verslag workshop
Aanpak Begeleidingsethiek
App SignaLEREN

Meer informatie over de Aanpak Begeleidingsethiek,
waaronder dit verslag, vindt u op

www.begeleidingsethiek.nl